

Nr 269.

Av herrar **Holmbäck** och **Ewerlöf**, om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag.

I proposition nr 281/1947 med förslag till statens löneplansförordning m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bl. a. att besluta om sådan jämkning av dittills gällande förbud för justitieråd och regeringsråd att åtaga sig skiljemannauppdrag att dessa befattningshavare skulle medgivnas rätt att — i enlighet med vad som gäller i fråga om häradshövding — med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller som ensam skiljedomare. Med bifall till yrkande i motionen I: 339 och i överensstämmelse med sitt ställningstagande år 1946 till två då väckta likalydande motioner i samma fråga (I: 266 och II: 417) avslög emellertid riksdagen detta förslag.

Beträffande de synpunkter som böra anläggas på förevarande fråga kan hänvisas till innehållet i nyssnämnda vid 1946 års riksdag väckta motioner I: 266 och II: 417, vari anföres bl. a. följande:

»Förbud för justitieråd och regeringsråd att mottaga uppdrag som skiljemän genomfördes 1926 och motiverades därmed, att åtagande från justitie- och regeringsrådets sida av skiljemannauppdrag ej kunde anses förenligt med den ställning, som dessa ämbetsmän intoge i egenskap av utövare av landets högsta domarmakt.

Redan vid tiden för tillkomsten av förbudet mot skiljemannauppdrag rådde starkt delade meningar om dess lämplighet. De tvivel, som då yppades i fråga om gagnet av denna bestämmelse, ha därefter vuxit i styrka, och åtskilliga omständigheter ha inträffat, som nu ställa frågan i delvis annan belysning.

Med nu rådande rättegångssystem spelar skiljedomsförfarandet en betydande roll för parter, som önska få ett snabbt avgörande av uppkommande rättstvister. Vikten av att kunna förvärva verkligt framstående jurister som skiljemän ligger i öppen dag, och det måste anses anmärkningsvärt, att de jurister, som prövats skickade att vara ledamöter av landets högsta domstolar, skola vara uteslutna från möjligheterna att tjäna rättsväsendet på detta område.

Under förarbetena till nya rättegångsbalken har denna fråga uppmärksamrats. Processlagberedningen föreslog i sitt år 1938 framlagda betänkande, att hovrätt i vissa fall skulle äga att som första instans upptaga tvistemål, om parterna överenskommit, att tvisten skulle upptagas omedel-

bart i hovrätt, samt att hovrätt i sådant fall skulle vara enda instans. Som motiv för detta förslag framhöll beredningen, att förfarandet skulle ha till uppgift att tillgodose affärslivets behov av skyndsamma avgöranden. Det till buds stående skiljemannaförfarandet vore enligt beredningens mening med hänsyn till garantierna för avgörandets tillförlitlighet i många fall underlägset ett domstolsförfarande. Under remissbehandlingen av processlagberedningens förslag uttalades från flera håll, främst från underdomstolarnas sida, stark kritik av förslaget. Vid lagrådsgranskningen anslöto sig två ledamöter till processlagberedningens förslag, under det att de två återstående ledamöterna avstyrkte detsamma. Sistnämnda ledamöter funno, att den föreslagna anordningen icke syntes vara ägnad att i någon större utsträckning tillgodose de önskemål, som man inom affärslivet sökte förverkliga genom att hänskjuta tvister till avgörande av skiljemän. Dessa ledamöter anvisade i stället utvägen med en reglering av skiljemannaförfarandet på sådant sätt, att största möjliga garantier vunnes för avgörandets tillförlitlighet, och uttalade som önskvärt, att domstolarnas lagfarna ledamöter kunde åtaga sig skiljemannauppdrag; förbud däremot borde icke uppställas för domare i någon instans. — Föredragande departementschefen förklarade vid framläggande av förslaget till ny rättegångsbalk sig anse, att processlagberedningens förslag om inrättande inom domstolsorganisation av ett förfarande, som kunde ersätta skiljemannaförfarandet, icke för det dåvarande borde upptagas i lagstiftningen. Riksdagen gjorde ej ändring i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget i denna del. Riksdagen uttalade dock, att det ur rättsordningens synpunkt icke vore tillfredsställande, att intresset av skyndsamhet i rättsskipningen icke kunde tillgodoses genom statliga organ utan uteslutande genom skiljemannaförfarande. Riksdagen ansåg därför, att frågan borde ägnas fortsatt uppmärksamhet. Något förslag, motsvarande det av processlagberedningen framlagda, har emellertid ej utarbetats.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har man all anledning antaga, att även efter rättegångsreformens ikraftträdande skiljemannaförfarandet kommer att bliva av stor betydelse. Det är därför av vikt, på sätt uttalats inom lagrådet, att största möjliga garantier skapas för ett tillförlitligt avgörande i skiljedomar. En förutsättning härför är, att de bästa juridiska krafter stå till buds som skiljemän. Betydelsen härav har också nyligen vitsordats av riksdagen. Vid den år 1943 genomförda löneregleringen för häradshövdingarna kom nämligen motsvarande spörsmål under debatt. Löneregleringen innebar, att häradshövdingarna i de största domsagorna i lönehänseende erhöilo en ställning, som närmade sig justitie- och regeringsrådets, och de sakkunniga, vilkas betänkande låg till grund för löneregleringen, hade föreslagit förbud för häradshövdingarna att mottaga skiljemannauppdrag. Då det ansågs vara av stor vikt, att erfarna domare kunde

utnyttjas som skiljemän för att skiljemannainstitutet ej skulle förlora i värde, föreslog emellertid Kungl. Maj:t, att häradshövding skulle äga mottaga uppdrag som ordförande i skiljenämnd eller ensam skiljedomare, och detta förslag vann riksdagens bifall.

Även med hänsyn till justitie- och regeringsrådets ämbetsuppgifter torde det vara av värde, att de beredas möjlighet att i de friare former, som skiljemannaförfarandet innebär, deltaga i slutande av rättstvister. Det har ofta anmärkts, att domstolarnas ledamöter genom en för långt driven isolering kunna komma att berövas den kontakt med samhällslivet, som är av stor vikt för ett rätt utövande av domarämbetet. Genom deltagande i rättskipningen utanför domstolarna tillföras de erfarenheter och impulser, som annars ej skulle stå dem till buds.

De farhågor, som uttalats att justitie- och regeringsrådets tjänstgöring som skiljedomare skulle kunna skada deras ämbetsställning, synas högst väsentligt överdrivna. Ett utövande av skiljedomarverksamhet innebär fullgörande av en domaruppgift, och om rätten att mottaga skiljemannauppdrag — på sätt skett i fråga om häradshövdingarna och som synes böra ske jämväl beträffande justitie- och regeringsråden — begränsas till att avse ordförandeskap i skiljenämnd eller uppdrag som ensam skiljedomare, torde några befogade anmärkningar icke kunna riktas däremot.»

Inom domstolsorganisationen finnes ännu icke något förfarande, som kan ersätta skiljemannaförfarandet. Det senare har därför även efter rättegångsreformens genomförande erhållit en stor betydelse, och det framstår, icke minst med hänsyn till erfarenheter från senare år, med alltmer ökad styrka såsom angeläget att vid skiljemannaförfarande kunna utnyttja den juridiska skicklighet som är att finna hos justitieråd och regeringsråd. På grund härav torde frågan om rätt för nämnda befattningshavare att — i likhet med vad som gäller för häradshövding — mottaga uppdrag som ordförande i skiljenämnd eller uppdrag som enskild skiljedomare böra upptagas till förnyad prövning av riksdagen.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av statens allmänna avlöningsreglemente att justitieråd och regeringsråd må kunna med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller som ensam skiljedomare.

Stockholm den 26 januari 1951.

Åke Holmbäck.

Knut Ewerlöf.